

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ –
АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ**

НАСТАВНОМ И НАУЧНО – УМЕТНИЧКОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић

Одлуком Наставног и научно-уметничког већа Факултета бр. 01-2560/2-4.2 од 12.12.2022. године, именовани су чланови Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић под насловом:

**ИНТЕГРАЛНА МЕТОДОЛОГИЈА ВРЕДНОВАЊА АРХИТЕКТОНСКОГ НАСЛЕЂА 20.
ВЕКА, СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА УРБАНИХ ВИЛА ПРВЕ ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА У
САРАЈЕВУ**

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидаткињом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1 Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидаткиња је школске 2018/2019. године уписала студијски програм Докторских студија Архитектура и урбанизам и у дефинисаним роковима положила све испите предвиђене предметним студијским програмом.

На основу члана 106. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен АФ”, бр. 119/18 и 126/11), а у вези са чланом 26. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 08. септембра 2020. године, Наставно и научно- уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 25. октобра 2021. године, донело одлуку број 01-1810/2-6.4 којом је образована Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић, мастер инжењера архитектуре, под насловом „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“ у саставу:

- др Марко Николић, председник Комисије, ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет
- др Александар Игњатовић, члан Комисије, редовни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет
- др Рената Јадрешин Милић, члан Комисије, ванредни професор, UNITEC Institute of Technology, Auckland, New Zealand, School of Architecture

На основу члана 108. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18), и члана 30. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 07. децембра 2021. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној 27. децембра 2021. године, донело одлуку број 01-2156/2-6.3 да се Лејли Кахровић Ханџић, мастер инжењеру архитектуре, одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“ и да се за **ментора именује проф. др Ана Никезић, ванредни професор, Универзитета у Београду – Архитектонског факултета.**

Новембра 2022. године, завршену докторску дисертацију кандидаткиња је, уз сагласност ментора, предала на Веће докторских студија. На основу члана 109. и члана 110. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета у Београду („Сл. билтен Факултета”, бр. 129/22 – пречишћен текст) а у вези са чланом 34. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и Одлуком Већа докторских студија Факултета од 05. децембра 2022. године, Наставно и научно - уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 12. децембра 2022. године, донело одлуку број 01-2560/2-4.2 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“ кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић, мастер инжењера архитектуре, у саставу:

- др Марко Николић, председник Комисије, ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет
- др Невена Дебљовић Ристић, члан Комисије, доцент, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет
- др Рената Јадрешин Милић, члан Комисије, ванредни професор, UNITEC Institute of Technology, Auckland, New Zealand, School of Architecture
- др Аида Идризбеговић Згонић, члан Комисије, ванредни професор, Универзитет у Сарајеву, Архитектонски факултет
- др Лука Сканси, члан Комисије, ванредни професор, Politecnico di Milano, Department of Architecture and Urban Studies

1.2 Научна област дисертације

Докторска дисертација припада образовно-научном пољу Техничко-технолошких наука, научној области Архитектура и урбанизам, у којој научној историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа, за коју је матичан Архитектонски факултет у Београду. Ментор предметне дисертације је проф. др Ана Никезић, ванредни професор, Универзитета у Београду – Архитектонског факултета. Списак радова који квалификују проф. др Ану Никезић за ментора докторске дисертације:

- **Докторска дисертација** „Трансформација концепта породичне куће у условима регенерације градског центра“
- **Магистарска теза** „Интерпретација феномена форме изграђеног простора, у односу на садржај и место, на примерима познатих вила 20. века“
- **Никезић, А. (2017).** Формати за урбани живот – Породична кућа у савременом граду. Београд: Универзитет у Београду - Архитектонски факултет. ISBN 978-86-7924-186-3

- **Никезић, А.** (2022). Сцене урбаног живота – Породична кућа у савременом граду. Београд: Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, ISBN 978-86-7924-261-7
- **Никезић, А.** (2022). *Enhancing Biocultural Diversity of Wild Urban Woodland through Research-Based Architectural Design: Case Study—War Island in Belgrade, Serbia*. Sustainability, 14(18), 11445. <https://doi.org/10.3390/su141811445>
- Milovanović, A., Dragutinovic, A., **Никезић, А.**, Pottgiesser, U., Stojanovski, M., Deskova Ivanovska, A, Ivanovski, J., Damjanovska, T. (2022). *Rehabilitation of Mass Housing as a Contribution to Social Equality: Insights from the East-West European Academic Dialogue*, Sustainability, 14, 8106. <https://doi.org/10.3390/su14138106>
- Đorđević, A., Milovanović, A., Milojević, M.P., Zorić, A., Pešić, M., Ristić Trajković, J., **Никезић, А.**, Djokić, V. (2022). *Developing Methodological Framework for Addressing Sustainability and Heritage in Architectural Higher Education—Insights from HERSUS Project*. Sustainability, 14, 4597. <https://doi.org/10.3390/su14084597>
- **Никезић, А.**, Ristić Trajković, J., Milovanović, A. (2021). *Future Housing Identities: Designing in Line with the Contemporary Sustainable Urban Lifestyle*, Buildings, 11(1), 18, <https://doi.org/10.3390/buildings11010018>
- Ristić Trajković, J., Milovanović, A., **Никезић, А.**, (2021). *Reprogramming Modernist Heritage: Enhancing Social Wellbeing by Value-Based Programming Approach in Architectural Design*, Sustainability 2021, 13 (19), 11111, <https://doi.org/10.3390/su131911111>
- Ristić Trajković, J., **Никезић, А.** (2019) *Novo čitanje moderne arhitekture: Izgradnja kulturnog prostora Novog Beograda*. U XIV Međunarodni naučni skup Srpski jezik, književnost, umetnost, Kragujevac, 25–26. 10. 2019., p. 193
- DRAGUTINOVIC, Anica, **NIKEZIC, Ana**. *Unforeseen Impulses of Modernism: The Case of New Belgrade Blocks*. U. Pottgiesser, F. Jaschke, M. Melenhorst (EDs.), 100 YEARS BAUHAUS: What interest do we take in Modern Movement today? Selected Papers, DOCOMOMO Deutschland e.V and TH OWL (OWL University of Applied Sciences), 2020, p. 32-45.
- Jadresin-Milic, R., **Никезић, А.** (2017). *Communicating Heritage Through Intertwining Theory and Studio Based Course in Architectural Education*. In Amorusu, Giuseppe (ed.) (2017) Putting Tradition into Practice: Heritage, Place and Design, 626-636. Springer. ISBN 978-3-319-57936-8

1.3 Биографски подаци о кандидату

Кандидаткиња Лејла Кахровић Ханџић рођена је 03.05.1991. године у Сарајеву, где је завршила основну школу „Сабурина“ и средњу школу "Прву гимназију", математички смер. Кандидаткиња је 2012. године завршила први циклус студија на Архитектонском факултету Универзитета у Сарајеву и одбранила Bachelor тему под насловом "Идејно архитектонско решење основне школе за 576 ученика у Сарајеву". Септембар 2012. године је провела на Erasmus + размени у Барселони, у Шпанији, на ETSAB (Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona). За изузетан успех у Првом циклусу студија у октобру 2012. године добила је Златну значку Универзитета у Сарајеву као најбољи студент генерације 2009/2010 Архитектонског факултета Универзитета у Сарајеву. На истом факултету кандидаткиња је 2014. године завршила мастер студије, са просечном оценом током студија 9.47, где је одбранила мастер тезу и пројекат под насловом "Краљевски град Бобовац" са оценом 10. За изузетан успех током студија у октобру

2014. године добила је Повељу Универзитета у Сарајеву као најбољи студент оба циклуса студија на Архитектонском факултету Универзитета у Сарајеву.

Докторске студије Архитектонског факултета Универзитета у Београду кандидаткиња је уписала школске 2018/2019. године. Као усмерење докторских студија кандидаткиња је одабрала студије научног карактера, основну област истраживања: Архитектура и урбанизам.

У периоду од 01.08.2019. - 31.10.2019. кандидаткиња је боравила на Strathclyde Универзитету, Архитектонском факултету у Глазгову, у Великој Британији, преко Erasmus+ Програма KA107 Student Mobility између Универзитета у Београду и Strathclyde Универзитета у Глазгову. Кандидаткиња је успешно завршила истраживање на Strathclyde Универзитету под менторством проф. др. Бранке Димитријевић. У склопу истраживања завршила је "Writing paper for professional journal" (20 ECTS) i RD 505 "Peer reviewed publication" (10 ECTS) што је еквивалент "Студијској целини: Дискурси истраживања филозофија, социологија, историја, уметност и економија", предмета III (трећег) семестра ДАС студија.

Поред горе наведеног обазовања кандидаткиња је завршила и додатна академска и стручна усавршавања. Едукацију о формирању конзорција за аплицирање на европске фондове (Horizon2020) одслушала је у априлу 2016. године под покровитељством "ECAS MEMBERSHIP", GlobalGPS, VETIST, Привредне коморе ФБИХ. Едукацију графичког дизајна у трајању од једног семестра (од новембра до маја, семестар 2017/2018) кандидаткиња је завршила на Akademika. Академско усавршавање преко програма TRAIN (Training and Research for Academic Newcomers) организованог од стране Универзитета у Сарајеву, за целоживотно учење у области педагошког образовања и јачања компетенција академског особља кандидаткиња је завршила у фебруару 2017. године. У склопу едукације положила је следеће предмете: Методологија истраживања, научно писање и презентација; Дидактика високог образовања; Планирање курикулума у високом образовању; Основе андогошке делатности у високом образовању; Комуникација и вештине презентирања; Пословне везе и тимски рад, 6 ECTS.

- **Рад и напредовање у струци**

У јулу 2013. године кандидаткиња је учествовала у 12. регионалном рестаураторском кампу који организује СНwВ организација (Cultural Heritage without Borders), у Стоцу, у БИХ, под називом "Bridges to the Future-Conservation, Technology & Education in Stolac". Кандидаткиња је учествовала на пројекту обнове националних споменика БиХ: Комплекс Шарића куће и две млинице у Стоцу. У периоду од септембра 2014. године до јуна 2015. године кандидаткиња учествује у настави као стручни сарадник на свим предметима Катедре за теорију и историју архитектуре и заштиту градитељског наслеђа. У јуну 2015. године кандидаткиња је учествовала у изради елабората рестаурације дела крова Историјског музеја у Сарајеву. У периоду од фебруара до јуна 2017. године кандидаткиња је учествовала у раду Комисије за очување националних споменика на пројекту припреме одлуке за проглашење Културног крајолика Крешево националним спомеником БиХ. У периоду од октобра 2015. године до октобра 2019. године кандидаткиња је радила на Архитектонском факултету Универзитета у Сарајеву као асистент на свим предметима Катедре за теорију и историју архитектуре и заштиту градитељског наслеђа. 2015. године кандидаткиња је у тиму освојила прво место на конкурс у општини Травник за Идејно урбанистичко решење централне зоне Травника. У периоду од 2012. до 2019. године кандидаткиња учествује у изради идејних и извођачких решења ентеријера на низу објеката у Сарајеву. Кандидаткиња је била илустратор и графички дизајнер многих конференција, промоција и књига.

Од 2019. године кандидаткиња ради као виши асистент на Катедри за Теорију и историју архитектуре и заштиту градитељског наслеђа где ради у настави на предметима Катедре:

- Теорија и историја архитектуре 1 (проф. др. Лемја Chabbouh Акшамија),
- Теорија и историја архитектуре 2 (проф. др. Аида Идризбеговић Згонић),
- Теорија и историја архитектуре 3 (проф. др. Аида Идризбеговић Згонић),
- Теорија и историја архитектуре 4 (проф. др. Аида Идризбеговић Згонић),
- Заштита градитељског наслеђа (проф. др. Лемја Chabbouh Акшамија),
- Методологија и феноменологија активног приступа градитељском наслеђу (проф. др. Лемја Chabbouh Акшамија),
- Историја архитектуре БиХ (проф. др. Аида Идризбеговић Згонић),
- Архитектонске интервенције на објектима и целинама градитељског наслеђа (проф. др. Аида Идризбеговић Згонић),
- Анализа процеса и приступа у савременој архитектури (проф. др. Аида Идризбеговић Згонић).

У склопу наставе од 2015. године кандидаткиња одржава предавања на тему "Краљевски град Бобовац" у оквиру предмета Историја архитектуре БиХ, одговорног наставника В. проф. др. Аиде Идризбеговић Згонић, затим предавања на тему "Скандинавска архитектура" у оквиру предмета Теорија и историја архитектуре 4 и Анализа процеса и приступа у савременој архитектури, код истог наставника; од 2015. до 2018. године одржава предавања на тему "Тектонске и стереотомске конструкције" у оквиру предмета Теорија и историја архитектуре 1, одговорног наставника В. проф. др. Аиде Идризбеговић Згонић, као и предавања на тему "Стилски редови" у оквиру предмета Теорија и историја архитектуре 1, код истог одговорног наставника. Кандидаткиња је одржала предавања и на Универзитету у Штутгарту, Факултету за архитектуру и урбано планирање на предмету „Schichtung und Gefüge. Städtebauliche und architektonische Transformationen europäischer Städte“, Prof. Dr. phil. habil. Klaus Jan Philipp, под насловом "Architecture of Sarajevo and its Historical Layers" у склопу наставног ангажмана реализованог преко Erasmus + Програма КА107 Teaching Mobility, Универзитета у Сарајеву у периоду од 11.04.2018. - 05.06.2018. Кандидаткиња је у оквиру овог ангажмана учествовала у настави на предмету „Schichtung und Gefüge. Städtebauliche und architektonische Transformationen europäischer Städte“ (Prof. Dr. phil. habil. Klaus Jan Philipp) и предмету " Schloss und Garten im Barock" (Mrs. Dr.-Ing. Dietlinde Schmitt-Vollmer MA i Mrs. Hon.-Prof. Dr.-Ing. Elisabeth Szymczyk).

Кандидаткиња учествује у раду великог броја комисија на Архитектонском факултету Универзитета у Сарајеву (АФС) као: члан Тима друштвених мрежа и промоције АФС (водителј Instagram, Facebook i Youtube профила АФС) (2018-2022), члан Комисије за промоцију АФС (2018-2022), секретар Комисије за међународну сарадњу (2015 - 2022), члан Већа АФС као представник сарадника /виших асистената и асистената (2015-2022), члан Комисије за попис сталних средстава (2015-2022), секретар Катедре за теорију и историју архитектуре и заштиту градитељског наслеђа (2015-2020), секретар Комисије за измену и допуну наставног плана и програма I и II циклуса студија (2016.), члан Централне комисије за спровођење пријемног испита (2016.).

Од оснивања 2022. године активни је члан ДОКОМОМО БиХ.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1 Садржај дисертације

Дисертација Лејле Кахровић Ханџић под насловом „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“ написана је на укупно 268 страна. Основни текст дисертације је подељен у 8 глава на 183 странице иза којих следе прилози на 39 страна, списак и порекло слика, илустрација и табела на пет страна, као и попис литературе и других извора на 10 страна. Дисертација садржи 74 фотографије (од којих је 43 ауторских фотографија кандидаткиње), 36 илустрација (од којих је 35 ауторских илустрација кандидаткиње) и 10 ауторских табела кандидаткиње. У дисертацији је коришћено 173 референце (библиографске јединице) и пет архивских извора. Најзначајније библиографске јединице се односе на међународне и регионалне повеље, документе и декларација из области заштите и презентације наслеђа. Архивска грађе је преузета из Архива БиХ и Комисије за очување националних споменика БиХ. Листу референци чини 44 референци које се односе на међународне повеље, документе и декларације (интернет извори), 6 референци које се односе на регионална документа и декларације (интернет извори), три одлуке Комисије за очување националних споменика БиХ, једна одлука Градског већа Кантона Сарајево, једна одлука општинског већа Центар, три закона, 65 књига, 8 поглавља у књигама, једна докторска дисертација, један магистарски рад, 12 чланака у часописима, 17 чланака са конференција, три рада из зборника, три брошуре, један манифесто и три интервјуа. Пре основног текста докторске дисертације налази се насловна страница на српском и енглеском језику, састав комисије, посвета, изјава захвалности, резиме на српском и енглеском језику, детаљан садржај докторске дисертације и попис скраћеница, на 22 стране. У завршном делу дисертације налази се списак прилога, који чине Прилог А Хронолошка матрица мапе теме истраживања, Прилог Б Хронолошки приказ друштвено-политичког и културолошког оквира паралелно са развојем архитектуре Сарајева од 1900. до 2000. године, Прилог Ц Хронолошки прегледни списак изградње објеката у Сарајеву у периоду 20. века, Прилог Д Мапирање стамбених комплекса османског периода (зелена боја), аустро-угарских (плава боја), вила босанског слога (наранџаста боја) и урбаних вила 20. века (црвена боја), Прилог Е Хронолошки приказ изградње урбаних вила у Сарајеву са поделом на модернизам и регионализам, Прилог Ф Документациони извештаји студије случаја виле Бајлон, Прилог Г Документациони извештаји студије случаја виле Периновић, Прилог Х Документациони извештаји студије случаја виле Црни врх, Прилог И Документациони извештаји студије случаја виле Копчић, списак слика, илустрација и табела, биографија аутора и пратеће изјаве.

У наставку текста је дат садржај дисертације.

САДРЖАЈ

Резиме	10
Абстракт	12
САДРЖАЈ	14
Попис скраћеница	18
<i>И. УВОД</i>	22
1.1. Проблем и предмет истраживања	22
1.1.1. Проблем и повод истраживања	
1.1.2. Предмет истраживања	24
1.1.3. Просторни оквир	25
1.1.4. Временски оквир	27
1.1.5. Типолошки оквир	27

1.2. Научне хипотезе	28
1.3. Циљеви и задаци истраживања	29
1.4. Методологија рада и научне методе истраживања	30
1.6. Структура рада	31
1.7. Знанствени допринос	32
1.8. Очекивани резултати истраживања и могућа примена	32
1.10. Дефинисање појмова	33
1.10.1. Модернизам	33
1.10.2. Аутентичност	35
1.10.3. Интегритет.....	37
1.11. Преглед и критички приказ досадашњих истраживања	39
ИИ. ИДЕНТИФИКАЦИЈА МОДЕРНИЗМА	44
2.1. Историчари модернизма	44
2.2. Практичари модернизма	47
ИИИ. ПРЕГЛЕД И СЕЛЕКЦИЈА КРИТЕРИЈА	50
3.1. Међународне организације за очување наслеђа	50
3.1.1. УНЕСКО	51
3.1.2. ДОКОМОМО	51
3.1.3. ИКОМОС, ИСЦ20Ц	52
3.1.4. Сарадња између међународних организација Унеско, Икомос и Докомомо	55
3.2. Преглед међународних докумената, повеља и декларација за идентификацију, вредновање и очување архитектонског наслеђа	56
3.2.1. Критерији вредновања у докуменатима, повељама и декларацијама пре 2000. године	56
3.2.2. Критерији вредновања у докуменатима, повељама и декларацијама након 2000. године	59
3.2.3. Тумачења критерија вредности	60
3.3. Преглед међународних докумената, повеља и декларација за идентификацију, вредновање и очување архитектонског наслеђа 20. века	62
3.3.1. Критерији вредновања у докуменатима, повељама и декларацијама пре 1990. године	62
3.3.2. Критерији вредновања у докуменатима, повељама и декларацијама након 1990. године	62
3.3.3. Тумачења критерија вредности	64
3.4. Методологије идентификације, вредновања и очувања архитектуре 20. века	66
3.4.1. Докомомо фицхе извештај	68
3.4.1.1. Докомомо национални радни сектори	68
3.4.2. Интернационална пракса заштите урбаних вила	72
3.4.2.1. Вила Шои	72
3.4.2.2. Вила Ауербах	73

3.4.2.3. Вила Планекс.....	76
3.5. Преглед регионалих организација и докумената од значаја за идентификацију, вредновање и очување архитектонског наслеђа 20. века	
.....	77
3.5.1. Законски оквир заштите у БиХ	78
3.5.1.1. Комисија за очување националних споменика БиХ	78
3.5.1.2. Завод за заштиту споменика при Федералном министарству културе и спорта	80
3.5.1.3. Кантонални завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Сарајево	80
3.6. Закључак	81
<i>ИВ. ИНТЕГРАЛНА МЕТОДОЛОГИЈА</i>	82
4.1. Формирање оквира интегралне методологије вредновања	82
4.1.1. Хронолошки приказ уписа објеката 20. века на УНЕСКО Листу светске баштине	82
4.1.2. Хронолошки приказ уписа објеката 20. века на националну листу споменика БиХ	85
4.1.3. Компаративна анализа критерија – УНЕСКО, ДОКОМОМО и Комисије	89
4.2. Интегрална методологија вредновања	90
4.2.1. Графичко приказивање критерија	93
4.2.2. Аутентичност и интегритет у интегралној методологији вредновања	96
4.4. Закључак	99
<i>В. УРБАНЕ ВИЛЕ У САРАЈЕВУ</i>	100
5.1. Друштвено-политички и културолошки оквир	100
5.2. Транспоновање традираног на примерима стамбених комплекса у Сарајеву	103
5.2.1. Османски стамбени комплекси	103
5.2.2. Аустроугарске виле	109
5.2.3. Босански слог	111
5.2.4. Породичне куће и виле између два светска рата	114
5.2.5. Породичне куће и виле након другог светског рата	117
5.3. Мапирање урбаних вила	118
5.4. Документација и архивска грађа	120
5.5. Селекција студија случаја	122
<i>ВИ. СТУДИЈЕ</i>	
<i>СЛУЧАЈА</i>	126
6.1. Урбане виле модернизма	127
6.1.1. Студија случаја: ВИЛА БАЈЛОН	
6.1.1.1. АУТЕНТИЧНОСТ_студија случаја: Вила БАЈЛОН	134
6.1.1.2. ИНТЕГРИТЕТ_студија случаја: Вила БАЈЛОН	136
6.1.1.3. ЗАШТИТА И ОЧУВАНЈЕ_студија случаја: Вила БАЈЛОН	138
6.1.1.4. Преглед вила које припадају стилском изразу виле Бајлон	139
Вила Косић	140
Вила Маркезић – Цорн.....	141
Вила Јелавић	142
Вила Цвитковић	143
Вила Бокоњић	144
Вила Кушан	145
Вила Мандић 146	
Вила Смиљанић	146
Вила Османдија	147
Вила Сијаскијевић	148
Вила Радуловића	149
Вила Дељанин	149
Вила Мурко	150
Вила Шарац	151
Вила Сврзо	152
Вила Хрисафовић	152
Вила Михајловић	153
Вила Ћоровић	154

6.1.2. Студија случаја: ВИЛА ПЕРИНОВИЋ	156
6.1.2.1. АУТЕНТИЧНОСТ_студија случаја: Вила ПЕРИНОВИЋ	160
6.1.2.2. ИНТЕГРИТЕТ_студија случаја: Вила ПЕРИНОВИЋ	162
6.1.2.3. ЗАШТИТА И ОЧУВАНЈЕ_студија случаја: Вила ПЕРИНОВИЋ	164
6.1.2.4. Преглед вила које припадају прелазном типу	165
Вила Голубовић	165
Вила Мавре Кофлер	166
Вила Латал-Данон	167
6.2. Урбане виле регионалног архитектонског израза	168
6.2.1. Студија случаја: ВИЛА ЦРНИ ВРХ	170
6.2.1.1. АУТЕНТИЧНОСТ_студија случаја: Вила ЦРНИ ВРХ	174
6.2.1.2. ИНТЕГРИТЕТ_студија случаја: Вила ЦРНИ ВРХ	176
6.2.1.3. ЗАШТИТА И ОЧУВАНЈЕ_студија случаја: Вила ЦРНИ ВРХ	178
6.2.1.4. Преглед вила које припадају регионализму	179
Вила Перишић	179
Кућа Галеб	180
Вила Шаманек	181
6.2.2. Студија случаја: ВИЛА КОПЧИЋ	182
6.2.2.1. АУТЕНТИЧНОСТ_студија случаја: Вила КОПЧИЋ	186
6.2.2.2. ИНТЕГРИТЕТ_студија случаја: Вила КОПЧИЋ	188
6.2.2.3. ЗАШТИТА И ОЧУВАНЈЕ_студија случаја: Вила КОПЧИЋ	190
6.2.2.4. Преглед вила које припадају критичком регионализму	191
Вила Нанић	191
6.3. Закључак	192
ВИИ. ДИСКУСИЈА	194
7.1. Анализа и компарација студија случаја	194
7.2. Систематизација и категоризација урбаних вила у Сарајеву	196
7.3. Систематизација и категоризација резултата истраживања	200
7.3.1. Анализа резултата у оквиру опште методологије	200
7.3.2. Анализа резултата у оквиру примењене методологије	200
ВИИИ. Закључна разматрања	202
8.1. Препоруке за даља научна истраживања	203
8.2. Препоруке за очување архитектонског наслеђа урбаних вила у Сарајеву	203
ИХ. ПРИЛОЗИ	206
Прилог А Хронолошка матрица мапе теме истраживања	206
Прилог Б Хронолошки приказ друштвено-политичког и културолошког оквира паралелно са развојем архитектуре Сарајева од 1900. до 2000. године	207
Прилог Ц Хронолошки прегледни списак изградње објеката у Сарајеву у периоду 20. века	208
Прилог Д Мапирање стамбених комплекса османског периода (зелена боја), аустор-угарских (плава боја), вила босанског слога (наранџаста боја) и урбаних вила 20. века (црвена боја)	211
Прилог Е Хронолошки приказ изградње урбаних вила у Сарајеву са поделом на модернизам и регионализам	212
Прилог Ф Документациони извештаји студије случаја виле Бајлон	213
Прилог Г Документациони извештаји студије случаја виле Периновић	221
Прилог Х Документациони извештаји студије случаја виле Црни врх	229
Прилог И Документациони извештаји студије случаја виле Копчић	237
Х. БИБЛИОГРАФИЈА	245
10.1. Попис слика	245
10.2. Попис илустрација	247
10.3. Попис табела	249
10.4. Попис литературе	249
Интернационалне повеље, документи и декларација	249
Регионални документи, декларација	251
Архивски материјал, одлуке и уговори	252
Закони, статистички подаци и извештаји	252
Књиге, поглавља у књигама, докторски и магистарски радови	252
Чланци	255

Друге публикације, манифесто и брошуре	256
Веб извори	257
Интервјуи	258
БИОГРАФИЈА АУТОРА	259
Изјава о ауторству	263
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада	265
Изјава о коришћењу	267

2.2 Кратак приказ појединачних поглавља

Генерална структура докторске дисертације се састоји од Увода, Средишњег дела који се односи на теоријски оквир, формирање методолошког апарата и примену методологије на студијама случаја (садржи 6 делова) и Закључних разматрања. Структура рада је конципирана у складу са научним методама и фазама истраживања кроз осам основних поглавље поред прилога и библиографских података.

Увод, односно прво поглавље садржи образложење проблема и предмета истраживања (одређивање области и просторног, временског и типолошког оквира), циљеве и задатке истраживања, полазне хипотезе, приказ методологије и структуре рада, научни допринос и могућу примену резултата истраживања. Уводни део завршава дефинисањем појмова (Модернизам, Аутентичност и Интегритет) и прегледом и критичким приказом досадашњих истраживања. Један од основних проблема којим се истраживање бави је недостатак повезаних критеријума за процену вредности, односно непостојање адекватне методологије вредновања архитектонског стваралаштва 20. века у БиХ због чега је јако мали број заштићених објеката из периода 20. века. Фокус истраживања је на унапређењу постојећих методологија кроз развој интегралне методологије вредновања архитектонског наслеђа 20. века. Циљ креирања ове методологије је сублимација свих елемената потребних за адекватну и детаљну архитектонску анализу дела од значаја. Посредни предмет истраживања су урбане виле прве половине 20. века у Сарајеву које су интересантне у архитектонском стваралаштву 20. века због транспоновања интернационалних и регионалних вредности. Предмет истраживања у завршном делу представља развијање интегралне методологије вредновања архитектонског наслеђа 20. века просторног оквира града Сарајева за студије случаја урбаних вила прве половине 20. века са расцепом на интернационалне и регионалне архитектонске изразе.

Средишњи део рада садржи шест (6) делова, односно поглавља два до седам.

Друго поглавље представља преглед теорија и историје архитектуре 20. века са фокусом на идентификацију теоријских поставки модернизма. Ова идентификација је спроведена кроз тумачења теоријских поставки архитеката, теоретичара архитектуре, историчара и историчара уметности. Овај део истраживање је спроведен у служби формирања оквира за дефинисање модернизма као новог архитектонског израза 20. века. Неки од кључних теоретичара модернизма који су истакнути у раду су архитекти, мајстори модернизма, који су своје дело и мисао пренели у писану реч. Глава је формирана у виду приказа и тумачења теоријских поставки теоретичара и практичара архитектуре модернизма.

Треће поглавље представља истраживања у служби креирања интегралног методолошког апарата. Састоји се од истраживања организација које се баве заштитом и презентацијом архитектонског наслеђа и населља 20. века, истраживањем међународних и

регионалних повеља, докумената и декларација и анализирање постојећих методологија заступљених у домену заштите архитектонског стваралаштва 20. века. Последњи део се односи на законски оквир заштите у БиХ. На основу истраженог постављен је оквир за формирање методологије у служби интегралног вредновања наслеђа 20. века у БиХ.

Четврто поглавље представља приказ развоја и формирање интегралне методологије вредновања архитектонског наслеђа 20. века. Истраживањем је обухваћена Унеско Листа светских споменика и Листа националних споменика БиХ, а све у циљу проналаска критеријума на основу којих су одлуке донесене. У склопу овог истраживачког обухвата формиране су прегледне табеле светских и националних споменика. На основу уводних, историјских и прегледних анализа извршена је компарацију и селекцију критеријума и формиран је оквир за интегралну методологију вредновања архитектонског наслеђа 20. века у Сарајеву. На основу графичке валоризације вила (Сврзо, Ђерзелез, Бајлон и Црни врх, као тестних студија случаја) формирана је методологија вредновања урбаних вила Сарајева 20. века која је примењена на четири студије случаја.

Пето поглавље приказује анализу друштвено-политичког, културног оквира и питање идентитета. Приказан је историјски развој стамбеног наслеђа Сарајева паралелно са детаљним приказом начина транспоновања вернакуларних артефаката кроз развојне периоде. Фокус овог дела истраживањ је и мапирање вила модернизма као и вила и стамбених комплекса индивидуалног становања осталих периода у циљу приказа фокусних тачака, начина и разлога ширења и формирања специфичних стамбених зона, а све са циљем селекције вила као мериторних студија случаја.

Шесто поглавље фокусира се на примену интегралне методологије на студијама случаја. Поглавље је подељено на два главна стилска правца модернизам и регионални архитектонски израз. У склопу оба дела анализирани су по две студије случаја. Анализа студија случаја и примена интегралне методологије је приказана графички и кроз описну валоризацију. Све урбане виле Сарајева пописане овим истраживањем приказане су у склопу четири студије случаја према припадности. Свака студија случаја је анализирана кроз каталог објекта, графички и описно кроз елементе аутентичности и интегритета и заштите и очувања студије случаја са завршним сегментом који се односи на приказ урбаних вила Сарајева које припадају стилском изразу студије случаја.

Седмо поглавље приказује компарацију студија случаја, преглед, категоризацију и систематизацију резултата претходне анализе. У форми дискусије завршни део рада приказује резултате у оквиру опште методологије и у оквиру примењене методологије, као и преглед постављених циљева и успешности достигнућа истих, као и научни допринос и појединачних сегмената и целине истраживања.

Закључна разматрања дисертације се усмеравају ка препорукама за даља истраживања, препорукама за очување архитектонског наслеђа урбаних вила у Сарајеву.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1 Савременост и оригиналност

Докторска дисертација „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“ кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић представља значајан научни допринос у научној области Архитектура и урбанизам, а посебно у ужој области историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа. У склопу истраживачког обухвата извршено је дефинисање тематског оквира кроз интерполацију призме теорије и историје архитектуре.

Савременост ове докторске дисертације се огледа у интегративном приступу који уважава регионалну димензију кроз препоруке и предлоге унапређења методологије идентификације, валоризације, обнове и презентације архитектонског наслеђа. Посебан значај и савременост овог истраживања огледа се у укључивању свих релевантних актера у формирање интегралне методологије кроз нови начин графичке анализе, интегралне валоризације и презентације дела од значаја. Докторска дисертација представља вредан допринос у области унапређења примене методологије у процесу индентификације и вредновања архитектонског наслеђа 20. века.

Оригиналност докторске дисертације се огледа у графичкој и текстуалној анализи које иду паралелно са развојем интегралне методологије кроз тестирања и модификацију интегралне методологије. Посебно се истиче вредност проучавања и презентације градитељског наслеђа прве половине 20. века кроз пример урбаних вила у Сарајеву које представљају једно од значајнијих истраживања у домаћој научно-стручној јавности. Оригиналност се огледа и у новом читању архитектуре 20. века у Сарајеву са посебним акцентом на вредности занемарене типологије стамбених вила.

3.2 Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидаткиња је у оквиру докторске дисертације користила релевантну литературу која је разврстана у три целине. Прва која се односи на теоријске поставке модернизма и регионалног архитектонског израза, друга која се односи на истраживање критеријума вредновања и формирање интегралне методологије и трећа која се односи на истраживање урбаних вила у Сарајеву, студија случаја и њихову заштиту и очување. Примарни извори истраживања су оригинална пројектна документација, цртежи, планови, скице и фотографије студија случаја урбаних вила у Сарајеву. Секундарни извори су текстови, цртежи, фотографије и објављена научна и друга расположива грађа која обрађује тему урбаних вила у Сарајеву у првој половини 20. века. Прикупљање релевантних информација и података је спроведено истраживањем архивске грађе, грађе музеја, библиотека, садржаја каталога изложби, приватних колекција архитектата и њихових породица, те архива пројектантских предузећа и института.

Основни извори теоријских ставова и принципа који дефинишу **модернизам** били су текстови теоретичара архитектуре: Hitchcock, Henry Russell. *Modern Architecture: Romanticism and Reintegration*. New York: HackerArt Books, 1970.; Giedion, Sigfried. *Space, Time and Architecture – The Growth of A New Tradition*. Cambridge: Harvard University Press, 1954.; Tournikiotis, Panayotis. *The Historiography of Modern Architecture*. Cambridge, London: The MIT Press, 1999.; Loos, Adolf. *Ornament and Crime*. Zagreb: Mladost, 1952.; Gropius, Walter.

"BAUHAUS MANIFESTO", *Programm des Staatlichen Bauhauses in Weimar*, Weimar: Staatliche Bauhaus, 1919.; Le Corbusier, *Towards a new architecture*. New York: Dover Publication Inc., 1986.;

За идентификацију **регионалног архитектонског израза** од значаја је била литература: Milošević, Predrag. *Arhitektura u kraljevini Jugoslaviji - Sarajevo 1918-1941*. Foča: Prosvjeta, 1997.; Kadić, Emir. *Arhitekt, Reuf Kadić*. Sarajevo: Emir Kadić, 2010.; Zvizdić, Denis. "Položajne, prostorno-funkcionalne i oblikovno-izražajne postavke, odrednice i karakteristike gradske kuće osmansko-turskog perioda u BiH kao bazni elementi valorizacije njenih vrijednosti." Magistarski rad, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Arhitektonski fakultet, 2000.; Salihović, Hamdija. *Arhitektura Stvaralačka siteza Tradicionalno – Savremeno*. Sarajevo: Arhitektonski fakultet Sarajevo, 2010.; Idrizbegović-Zgonić, Aida, i Jasenka Čakarić. "Spatial Typologies Study of Sarajevo." *World Multidisciplinary Civil Engineering-Architecture-Urban Planning Symposium - WMCAUS*, Prague: WMCAUS, (2020): 1–8; Idrizbegović-Zgonić, Aida. "Quasi regionalizm vs memory of place." *Konferencija Retevitruvio*, Politecnico di Bari, Italia, (2011);

За систематичан преглед и анализу критеријума идентификације и вредновања наслеђа анализирани су **међународне повеље, документи и декларације организација**: Докомомо, Унеско, Икомос, Икомос БиХ, Икомос за 20. век (ИКОМОС20Ц), Веће Европе (Council of Europe). Међународне повеље, документи и декларације коришћени за селекцију критеријума и дефинисање оквира интегралне методологије су следеће: Lemaire, M., & M. Stovel. Eds. *The Nara Document on Authenticity*. Nara: Agency for Cultural Affairs Government of Japan, UNESCO, ICCROM and ICOMOS, 1994.; Australia ICOMOS Inc. *The Burra Charter, The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance*. Australia ICOMOS Inc., International Council of Monuments and Sites, 2019.; ICOMOS ISC20C. *The Madrid Document, Approaches for the Conservation of Twentieth-Century Architectural Heritage*. Madrid: 2011., Florence: 2014., Delhi: 2017.; Веће Европе - Комитет министара. *O zaštiti arhitektonskog naslijeđa 20. stoljeća*. Kotor: EXPEDITIO – centar za održivi prostorni razvoj, Evropske konvencije i preporuke u oblasti kulturnog naslijeđa, Веће Европе - Комитет министара, 1991.; UNESCO, *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*. UNESCO World Heritage Centre, 2021.

Релевантни **национални и међународни научни радови који се баве идентификацијом и вредновањем наслеђа 20. века усмерени на селекцију критеријума** су били следећи: DOCOMOMO ICS/Regisers. "Modern Movement and the World Heritage List: The DOCOMOMO ICS/Regisers recommendation to ICOMOS." *Docomomo Journal 18* (1998); "The World Heritage List," ICOMOS, преузето 06.08.2019. године са UNESCO: <https://whc.unesco.org/document/102409>; "Arhitektura 20. stoljeća u BiH," ICOMOS BiH, (2018), преузето 08.08.2019. године: http://icomosubih.ba/Aktivnosti_2018_Arhitektura_u_BiH.html UNESCO. *World Heritage papers 5: Identification and Documentation of Modern Heritage*. In R. van Oers and S. Haraguchi Ed., Paris: UNESCO World Heritage Centre, Netherlands Funds-in-Trust, 2003.; UNESCO. *Unit 6 - Significance Assessment*. Editors: Manders, Martijn R.; Van Tilburg Hans, K.; Staniforth, Mark. Bangkok: UNESCO Bangkok, Asia and Pacific Regional Bureau for Education, 2012.; Henket, H. "The Modern Movement and the World Heritage List, The DOCOMOMO tentative list." UNESCO World Heritage Centre, (1996): 1-5. Happe, Barbara, & Martin S. Fischer. *The Auerbach house by Walter Gropius with Adolf Mayer*. JOVIS, 2019.

За формирање **интегралне методологије** кључна литература је била следећа: KONSBiH. "Kriteriji za upis dobara na Listu nacionalnih spomenika BiH" *KONSBiH*, 2003.; KONSBiH. "Pravilnik o kriterijima vrednovanja, podeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika." *KONSBiH*, 2019. Ching, Francis D. K. *Architecture: Forme, Space and Order*. USA: John Wiley&Sons, Inc., 2007.; Milenković, Branislav. *Uvod u arhitektonsku analizu*. Beograd: Građevinska knjiga d.o.o., 2009.; Arnheim, Rudolf. *Dinamika arhitektonske forme*. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu, 1990.

За истраживање и анализу студија случаја урбаних вила у Сарајеву литература од значаја је била следећа: Milošević, Predrag. *Arhitektura u kraljevini Jugoslaviji - Sarajevo 1918-1941*. Foča: Prosvjeta, 1997.; Milošević, Predrag. *Mate Bajlon, arhitekta 1903-1995*. Beograd: Zadužbina Andrejević, 2001. Kadić, Emir. *Arhitekt, Reuf Kadić*. Sarajevo: Emir Kadić, 2010.; Ćorović, Adi. "Nacionalni spomenici BiH 20. stoljeća." intervju vodio autor, 2018.; "Arhitekt Mate Baylon! Njegova arhitektura do početka Drugog svjetskog rata", *ARH - časopis za arhitekturu, urbanizam i oblikovanje*, Arhitektura između umjetnosti i tržišta, Sarajevo, (1991): 60-62.; Salihović, Hamdija. *Arhitekt i umjetnost graditeljstva*. Sarajevo: Arhitektonski fakultet u Sarajevu, 2002.; Čelić, D. "Graditelji Sarajeva". *Radio Sarajevo V*. S. Đikić, Ur. Sarajevo: (1988); Kurto, Nedžad. *Arhitektura Bosne i Hercegovine; razvoj bosanskog sloga*. Sarajevo: Sarajevo-Publishing Međunarodni centar za mir, 1998.; Spasojević, Borislav. *Arhitektura stambenih palata austrougarskog perioda u Sarajevu*. Sarajevo: Rabic, 1999.; Salihović, Hamdija. *Arhitektura Stvaralačka siteza Tradicionalno – Savremeno*. Sarajevo: Arhitektonski fakultet Sarajevo, 2010.; NK ICOMOS BiH "Arhitektura u mom kvartu: šetnja kroz sarajevsku modernu 1918 – 1940." *Federalno ministarstvo kulture i sporta*, (2019).;

За истраживање питања очувања и заштите архитектонског наслеђа 20. века радови од значаја су били следећи: Palomares Figueres, María Teresa. "DOCOMOMO. Modern architecture and heritage." *Loggia Arquitectura & Restauración Univesitat de Valencia* (2018):8-21. <https://doi.org/10.4995/loggia.2018.7968>.; Jonge, W. De. "Sustainable renewal of the everyday Modern." *Journal of Architectural Conservation*, (2017); Allan, J. "Point of Balance." *Journal of Architectural Conservation*, (2007): 13-46.; Happe, Barbara, & Martin S. Fischer. *The Auerbach house by Walter Gropius with Adolf Mayer*. JOVIS, 2019.; Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH, *Baština*, ur. Amra Hadžimuhamedović, IV/2008., преуето 22.11.2022. са: http://old.kons.gov.ba/main.php?id_struct=200&lang=1&id=353; Ади Ђоровић (Стручни саветник за градитељско наслеђе Комисије за очување националних споменика БиХ), интервју водио аутор, новембар 2022. године.

3.3 Опис и адекватност примењених научних метода

У оквиру докторске дисертације „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“ кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић примењен је низ истраживачких метода којима су проверене постављене научне хипотезе. Обзиром да је истраживање дефинисано кроз конкретни предмет истраживање који се односи на испитивање методологије вредновања архитектонског наслеђа 20. века, и посредни предмет истраживања који се односити на урбане виле прве половине 20. века у Сарајеву методологија је јасно дефинисана у односу на ова два предмета. У раду су примењене комбиноване методе истраживања: од индуктивне и дедуктивне, компаративне, историјске, генетичке методе, методе анализе и синтезе, апстракције и конкретизације, генерализације и специјализације, класификације, дескрипције, вишеструке анализе студије случаја, проматрања и мерења.

У првим деловима рада (главе I-III) коришћене су методе анализе, упоредне и вишеструке анализе, синтезе, интеграције и историјске и генетичке методе кроз истраживање садржаја примарних и секундарних извора. У уводном делу кориштена је квалитативна и квантитативна метода прикупљања и обраде информације, преглед садржаја примарних и секундарних извора. У закључним деловима је кориштена метода дескрипције и компаративна метода обрађених информација.

У централном делу рада (главе IV-VI) коришћене су историјске и генетичке методе у срвху формирања историјског прегледа раста и развоја архитектуре и урбаних вила у Сарајеву. За потребе формирање оквира методологије коришћене су индуктивна, дедуктивна и дескриптивна метода, метода анализе и синтезе, метода класификације и компарације. За потребе провере примене методологије кроз одабране примере вила коришћене су методе студије случаја, архитектонске анализе, мерења, проматрања и рада на терену.

У завршном делу рада (главе VII-VIII) кориштене су методе синтезе, компарације и систематизације, категоризације, конкретизације, доказивања и интерпретације резултата истраживања.

3.4 Применљивост остварених резултата

Теоријска примена резултата огледа се у могућности примене теоријских поставки у току идентифицирања архитектонских остварења модернизма као и сумирању истражених критерија за потребе вредновања дела. Формирани интегрални методолошки апарат и његова примена представља унапређење процеса идентификације, вредновања, заштите и обнове, и презентације дела од значаја. Такође, истиче се примењивост методологије у служби графичке валоризације и приказа дела од значаја кроз каталог објекта као допринос у визуелној прегледности и документацији.

Практична примена резултата се огледа у примени методологије у процесу вредновања наслеђа у току уписа добара на листу националних споменика од стране Комисије за очување националних споменика БиХ, практичном кориштењу сазнања из ове дисертације као полазне основе за заштиту и обнову урбаних вила у Сарајеву, анализи и сазнањима о пројектантским правцима и начинима транспоновања вернакуларног у 20. веку која се даље може користити у склопу нових пројектантских пракси, формирању нових едукативних и туристичких рута, примени методологије вредновања на студијама случаја других градова у БиХ и примени методологије на друге типологије.

Примена интегралне методологије у процесу формирања одлука Комисије за очување националних споменика БиХ. Примена методологије кроз формирање каталога објеката у виду графичке валоризације и презентације архитектонског наслеђа. Кроз формирање каталога за целокупни опус одређене типологије заједно за приказом објеката на мапи града могућа је иновативна, научна, савремена и оригинална презентација споменика.

3.5 Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Кроз израду докторске дисертације под насловом „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“ кандидаткиња Лејла Кахровић Ханџић је показала стечену способност самосталног научно-истраживачког рада на високом нивоу и стандарду. Кандидаткиња је на основу адекватно постављене теме, предмета истраживања и оквира, надоградила и унапредила специфичан интегрални методолошки апарат кроз чију употребу су научне хипотезе проверене и потвђене. Кроз израду ове докторске дисертације кандидаткиња је потврдила владање различитим методама научног истраживања, а посебно оним од значаја за ужу област историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа. Кандидаткиња је кроз рад показала способност свеобухватне анализе, синтезе и обраде информација и сазнања, препознавања релевантног проблема, дивергентно мишљење и

критичку способност обраде и приказа резултата и интерпретације истих кроз формирање адекватних научних закључака.

На основу увида у целокупан рад изложен у докторској дисертацији, као и на основу научно-истраживачких резултата, Комисија закључује да кандидаткиња Лејла Кахровић Ханџић поседује неопходна знања и способности за успешан самостални научно-истраживачки рад и да ће на тај начин допринети развоју савремене теорије и праксе у образовно-научном пољу техничко-технолошких наука, научној области Архитектура и урбанизам, уже научне области *Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа*.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1 Приказ остварених научних доприноса

Реализовани научни допринос докторске дисертације кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић односи се на оригинални методолошки оквир идентификације и вредновања градитељског наслеђа 20. века. Реч је о врло вредном архитектонском наслеђу које је од изузетне важности за очување босанскохерцеговачког идентитета. У методолошком смислу, остварени су значајни оригинални научни доприноси који се огледају кроз синтезу критеријума вредновања интернационалне и регионалне доктрине заштите, надоградњу, унапређење и формирање интегралног методолошког апарата за вредновање наслеђа 20. века. Научна оправданост докторске дисертације се огледа у систематизацији и анализи извора и прегледу литературе, разумевању процеса идентификације и вредновања архитектонског наслеђа 20. века. Оригиналноост се огледа у поставци, одабиру и начину обраде теме, те сагледавању феномена важности и значаја наслеђа специфичног дела ближе прошлости, начину његове идентификације, селекције, развоја методологије вредновања и обраде одабраних примера студија случаја урбаних вила у Сарајеву. Научни допринос ове докторске дисертације се огледа и у графичким прилозима кроз дијаграме/временске линије настанка и развоја повеља, докумената и декларација са фокусом на критеријуме вредновања архитектонског наслеђа, приказе географске распрострањености на мапи урбаних вила у Сарајеву, графичкој документацији урбаних вила у Сарајеву (снимак затеченог стања на терену са архитектонском анализом вредности), категоризацији урбаних вила у Сарајеву.

4.2 Критичка анализа резултата истраживања

Комисија истиче да се у докторској дисертацији „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“ кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић примењује више научно заснованих метода истраживања које су међусобно испреплетене и које се надопуњују у различитим фазама рада. То су:

- систематизација и анализе извора и преглед литературе,
- разумевања процеса идентификације и вредновања архитектонског наслеђа 20. века интернационално и регионално,

- надоградња и унапређење методологије вредновања,
- кључни теоријски допринос огледа се новој методологији и начину њене поставке,
- формирање дијаграма и временских линије настанка и развоја повеља, докумената и декларација са фокусом на критеријуме вредновања архитектонског наслеђа,
- позиционирања урбаних вила као наслеђа 20. века Босне и Херцеговине,
- историјски преглед и развој урбаних вила Сарајева,
- кључни практични допринос јесте у формирању мапа и прегледу вила,
- приказ географске распрострањености урбаних вила у Сарајеву,
- документовање урбаних вила у Сарајеву (снимак затеченог стања на терену са архитектонском анализом вредности),
- графичка валоризација и презентација урбаних вила,
- специфичан начин анализе архитектонског наслеђа ближе дисциплини и примењивост на друге типологије,
- формирање каталога споменика као иновативног и оригиналног приступа презентацији споменика,
- категоризација урбаних вила у Сарајеву.

4.3 Верификација научних доприноса

Од уписа на докторске академске студије 2018/2019. године, кандидаткиња Лејла Кахровић Ханџић остварила је научни допринос кроз научне радове у часописима и конференцијама, пријавама пројеката и изради студије и елабората заштите.

Научни доприноси у складу са М категоријама:

- **М21 - Врхунски међународни часопис**

Čaušević, A., Idrizbegović Zgonić A., Rustempašić N. and **Kahrović Handžić L.** "A Case Study Restoration of Historical Museum in Sarajevo (1963) - A Modernist Ruin." *International Journal of Heritage Architecture* Volume 2 Issue 1 (2018): 138 – 148. Приступљено 24. децембра 2022. <https://www.witpress.com/elibrary/ha-volumes/2/1/1820>

- **М34 - Саопштења са међународних скупова штампано у изводу**

Šabić, L. and **Kahrović Handžić L.** "Development of Urban Residential Zones of Sarajevo During the Ottoman Period from 1455-1604," na *6th World Multidisciplinary Civil Engineering-Architecture-Urban Planning Symposium*, 1-12. Prag: AIP Conference Proceedings, 2022. Приступљено 24. новембра 2022. <https://aip.scitation.org/doi/pdf/10.1063/5.0105299>

- **М34 - Саопштења са међународних скупова штампано у изводу**

Čaušević, A., Idrizbegović Zgonić A., Rustempašić N. and **Kahrović Handžić L.** "Restauration of stone and wooden minarets in Bosnia and Herzegovina - materials, structure and urban form" na *3rd World Multidisciplinary Civil Engineering - Architecture – Urban Planing Symposium*, 1-9. Prag: IOP Conf. Ser.: Mater. Sci. Eng., 2018. Приступљено 24. новембра 2022. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/471/8/082003/pdf>

- Изведена дела, награде, студије, изложбе, жирирања и кустоски рад од међународног значаја - Студија, експертиза М103 или Студија експертиза, у БиХ, регионима М110

"Architect Pop-up Lab Exchange/APLE", KA2 – Cooperation for innovation and the exchange of good practice – Capacity Building in the field of Higher Education; Конзорцијум: Универзитета у Сарајеву, Универзитета у Бања Луци (УБЛ), Свеучилишта у Мостару (СУМ), Универзитета у Загребу (УЗГ), Норвешког универзитета за науку и технологију (НТНУ), Универзитета у Риму "La Sapienza" (Uniroma1), Асоцијације архитеката Босне и Херцеговине (ААБХ) и Истраживачког центра за простор Бања Лука (ИЦП); 2020-2021. пријава пројекта.

- Изведена дела, **награде**, студије, изложбе од националног значаја М100 - **Награда на конкурс у БиХ М109**

Каракаш, Д., Беговић Т. и **Кахровић Ханџић Ј.** "Конкурс Опћина Травник, Идејно Урбанистичко рјешење централне зоне Травника," прво место;

- Документи припремљени у вези са креирањем и анализом јавних политика М120 - **Студија и анализа јавне политике која је прихваћена на одговарајућем научном/наставно-научном већу М123**

Кахровић Ханџић Ј. "Анализа достављених материјала и припрема коначне документације неопходне за израду нове одлуке о проглашењу историјске градске цјелине Крешево националним спомеником БиХ," Комисија за очување националних споменика, бр. 03-34.2-1/17-45 од 01.11.2017.

Чаушевић, А., Идризбеговић Згонић А., Рустемпашић Н. и **Кахровић Ханџић Ј.** "Елаборат за рестаурацију дјела крова Хисторијског музеја у Сарајеву," према уговору бр. 05-10/46-15 до 30.04.2015. године између Архитектонског факултета и Комисије за очување националних споменика, ауторски уговор бр. 05-10/75-15 од 09.07.2015.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа и анализе дисертације „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“, кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одабраном темом, да испуњава научне критеријуме и пружа научни допринос у научној области Архитектура и урбанизам, и ужој научној области историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа, формирањем

интегралне методологије за унапређење идентификације, вредновања и презентације архитектонског наслеђа урбаних вила у Сарајеву. Комисија констатује да су структура дисертације, проблем и предмет истраживања, примењена научна методологија, научне хипотезе, као и сви елементи обраде, у потпуности у складу са пријавом теме за коју је Универзитет у Београду дао своју сагласност. Утврђује се да дисертација у потпуности задовољава научне критеријуме, како у погледу квалитета и научне аргументације, тако и у погледу остварених резултата, научних доприноса и применљивости добијених резултата на даља истраживања. Као посебну вредност дисертације, Комисија истиче свеобухватност у формирању интегралне методологије као и темељност кандидаткиње у теренском раду, проучавању, анализирању и презентацији урбаних вила у Сарајеву.

На основу искуства које је кандидаткиња стекла током истраживања ове теме, Комисија закључује да кандидаткиња може самостално да се бави различитим темама у области историје, теорије и естетике архитектуре и визуелних уметности и обнове градитељског наслеђа, те да је кандидаткиња способна за самостални научно-истраживачки рад.

У складу са наведеним, Комисија предлаже Наставном и научно-уметничком већу Универзитета у Београду – Архитектонског факултета да се докторска дисертација под називом „Интегрална методологија вредновања архитектонског наслеђа 20. века, студије случаја урбаних вила прве половине 20. века у Сарајеву“, кандидаткиње Лејле Кахровић Ханџић, мастер инжењера архитектуре, изложи на увид јавности и упуту на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 23. 01. 2023. године

Чланови Комисије:

др Марко Николић, председник Комисије
ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

др Невена Дебљовић Ристић, члан Комисије
доцент, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

др Рената Јадрешин Милић, члан Комисије
ванредни професор, UNITEC Institute of Technology, Auckland, New Zealand, School of
Architecture

др Аида Идризбеговић Згонић, члан Комисије
ванредни професор, Универзитет у Сарајеву - Архитектонски факултет

др Лука Сканси, члан Комисије
ванредни професор, Politecnico di Milano, Department of Architecture and Urban Studies